

Informe Fènix: un missatge esbiaixat sobre l'economia catalana

Jordi Roca Jusmet

Catedràtic de la Universitat de Barcelona

Recentment, destacats economistes han elaborat l'anomenat Informe Fènix sobre la situació de l'economia catalana, que consideren alarmant: "El país es dessagna" va ser l'expressió utilitzada pel coordinador de l'informe, Xavier Roig, en la roda de premsa de presentació (15/05/2025).¹ S'han difós tres documents de l'estudi: la nota de premsa (d'ara endavant, NP), la versió resum (d'ara endavant, VR) i l'informe complet (d'ara endavant, IC). Cal llegir-los tots tres, rics en informacions, per trobar matisos i fins i tot algunes tensions entre aquests textos col·lectius i entre diferents apartats. Però com que la voluntat explícita dels autors és dirigir-se a institucions públiques i agents econòmics i socials i generar un "debat de país", em centraré sobretot en els termes i arguments que considero més controvertits de la NP i la VR.

El missatge principal de la NP és que, durant el que portem de segle XXI, "la majoria dels llocs de treball creats a Catalunya han estat en sectors de baixa productivitat i baixos salaris", que denominen "sectors altament subvencionats" i que generarien "un empobriment general". Atès que es destaca que aquests sectors de baixos salaris "només poden ser ocupats per persones immigrants", és difícil que el

missatge que interpreti la majoria dels lectors no sigui que l'aportació econòmica dels immigrants, poc productius, és inferior al que reben a canvi de la societat, una percepció molt influent en la societat catalana (i en molts altres països rics).² I això es reforça pel fet que tant en la VR com a l'IC es parla sobretot de "salaris subvencionats" més que de "sectors subvencionats": el llenguatge en comunicació política és important!

Parlar de "sectors de baixa productivitat i baixos salaris" consolida la idea falsa —i molt popular— que els baixos salaris relatius d'un sector s'expliquen per la seva baixa productivitat, quan l'única forma de comparar productivitats de sectors diferents és pel seu valor afegit per treballador, i aquest depèn en bona part (de vegades, gairebé exclusivament) del salari, de manera que la causalitat funciona en sentit contrari: els salaris expliquen la productivitat tal com la mesurem. De fet, això es recull dins el mateix IC, i és precisament un dels autors, Miquel Puig, qui des de fa molt temps denuncia de forma clara als mitjans de comunicació la fal·làcia de la visió convencional.³ Hom pot comparar "tècnicament" (però amb moltes dificultats, sobretot quan els aspectes de qualitat i/o el treball en equip són clau) la productivitat de diferents treballadors que fan feines semblants, però no la productivitat, per exemple, d'un treballa-

¹ L'equip redactor està format per Xavier Cuadras Morató, Modest Guinjoan i Miquel Puig, mentre que l'equip assessor està format per Jordi Galí, Guillem López Casanovas i Jaume Ventura.

² Un llibre internacional molt recomanable sobre la qüestió és: Hein de Hass, H. *Los mitos de la inmigración: 22 falsos mantras sobre el tema que más nos divide*. Barcelona: Editorial Península, 2024.

³ Per citar només un de molts exemples, vegeu Miquel Puig, *La Vanguardia*, 1/5/2018.

dor agrari amb la d'un empleat de banca. Si l'explicació dels baixos salaris fos la baixa productivitat, no tindria sentit la mateixa proposta de l'informe —que comparteixo totalment— d'augmentar significativament els salaris mínims.

El criteri utilitzat en l'informe per determinar si un salari està o no està subvencionat és la diferència entre, d'una banda, l'aportació del treballador/a al llarg de la seva vida en cotitzacions socials (incloent-hi la part empresarial) i els impostos i, d'altra banda, el que rep en forma de despesa en serveis públics. El càlcul, encara que és difícil i molt controvertit metodològicament, és rellevant per als debats fiscals, però si volem evitar el perill d'estigmatitzar els treballadors i treballadores pobres com a subvencionats per la societat cal destacar el següent: el que aporta una persona treballadora a la societat en termes econòmics és, sobretot, la seva feina, i el que en rep a canvi és el seu salari brut, sumant o restant el resultat de l'esmentat càlcul. Bé podem considerar que, com a regla general, qui treballa de manera contínua cobrant salaris baixos —cosa que no implica en absolut que el seu treball sigui menys necessari o “productiu”— aporta econòmicament més a la societat que aquells que, per la raó que sigui, tenen elevats ingressos.

Qui es beneficia dels baixos salaris? A més dels empresaris que els contracten, els que utilitzen els productes i serveis dels sectors en què treballen. Una part —en la que més s'insisteix en l'informe— són persones no residents a Catalunya, com ara turistes o importadors de productes càrnics, i coincideixo totalment que el turisme massiu o l'engreix de porcs són especialitzacions nefastes. Aquí està justificat parlar d'empobriment econòmic i ambiental del país, i és molt pertinent la proposta de reduir aquests sectors per la doble via d'augmentos salarials i d'una fiscalitat més alta.

Ara bé, tenint en compte l'extensió del que anomenen “salari subvencionat” —que segons l'IC podrien ser “gairebé la meitat” (p. 51)—, els principals beneficiaris de l'escassa remuneració de bona part de la població assalariada són els residents que tenen ingressos més elevats quan, per exemple, van al restaurant, compren en un comerç o utilitzen servei domèstic, o, indirectament, per l'abaratiment de l'obra pública. Aquests residents s'“enriqueixen” gràcies als baixos salaris. Si els salaris baixos augmentessin significativament,

“Avançar cap a una societat menys polaritzada requereix menys desigualtat d'ingressos entre les persones treballadores, però també més redistribució fiscal. Propostes de l'informe com augmentar el salari mínim van en aquesta direcció, però propostes com reduir l'IRPF a les rendes elevades del treball van en direcció contrària”

de manera que fiscalment deixessin d'estar “subvencionats”, els usuaris d'aquests serveis en sortirien clarament perjudicats econòmicament (fins i tot si s'estalvien pagar el “subsidí fiscal”). Des d'aquest punt de vista, la redistribució fiscal és una compensació només parcial del fet que els salaris siguin tan baixos: avançar cap a una societat menys polaritzada requereix menys desigualtat d'ingressos entre les persones treballadores, però també més redistribució fiscal. Propostes de l'informe com augmentar el salari mínim van en aquesta direcció, però propostes com reduir l'IRPF a les rendes elevades del treball van en direcció contrària.

Aquest darrer comentari em porta a criticar l'afirmació de la VR (només una mica matisada a l'IC) segons la qual “la xifra que ens indica el benestar d'un país no és el seu PIB, sinó el PIB per càpita”. El PIBpc ha estat totalment criticat com a indicador de benestar econòmic per moltes raons.⁴ Una és que si comparem diferents societats relativament riques, com és la catalana, els indicadors de salut i socials no tenen correlació clara amb el nivell de PIBpc i, en canvi, sí que en general hi ha correlació amb el nivell d'igualtat econòmica: menys desigualtat, millors resultats.⁵ L'Informe Fènix centra tota l'anàlisi en l'evolució del PIBpc i argumenta a l'IC que, “en el context internacional, Catalunya ja

⁴ Vegeu Jordi Roca Jusmet, “Críticas a los indicadores macroeconómicos” i “Poscrecimiento” a Óscar Carpintero (coord.), *Economía inclusiva. Conceptos básicos y algunos debates*. Madrid, Catarata/Fuhem/Universidad de Alcalá, 2025.

⁵ Richard Wilkinson i Kate Pickett, *Desigualdad. Un análisis de la (in)felicidad colectiva*. Madrid: Editorial Turner, 2009.

té una distribució de la renda relativament igualitària” (p. 3); sorprenent afirmació quan la motivació principal de l’informe és l’augment dels salaris baixos. Encara més: el fet que en els darrers anys el denominador per calcular el PIBpc hagi augmentat molt, precisament per la immigració, comporta que aquest indicador poc ens digui sobre l’evolució mitjana de la renda dels que ja eren residents a Catalunya, que, atès que els nouvinguts tenen en general una renda inferior a la del conjunt de la població, resultarà molt probablement infravalorada. □